

## **Basismodul en Certificaat Nederlands**

Enige opmerkingen over inhoud en vormgeving\*

Dit jaar is voor de eerste keer gelegenheid gegeven om examenen te doen voor een door de "Deutscher Volkshochschulverband" in Frankfurt samengesteld en georganiseerd examen Nederlands. Dit moet, zoals bij de andere door die instantie geëntameerde examens het geval is, gezien worden als afsluitingsmogelijkheid van een bepaalde onderwijs- en leerperiode.

Het doel ervan is, ik omschrijf het maar met mijn eigen woorden, volwassenen in staat stellen om zich in een vreemd land in dagelijks voorkomende situaties in en met de daar gesproken taal te redden. Actief en passief.

Dat alles is uitvoerig en zeer gedetailleerd beschreven in een brochure, die door de boven genoemde instantie in 1986 is uitgegeven in de serie "Vreemde talen in de volwasseneneducatie".(1) In de brochure wordt de leerstof voor het examen geanalyseerd en omschreven. Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee kennisniveau's, dat voor de Basismodul, en dat voor het Certificaat Nederlands. De eerste beperkt zich, grof gezegd, tot de kennis van ca 800 woorden, het tweede tot die van ca 2000 woorden. Dat alles in aansluiting op een, ook voor andere talen, niet alleen in Duitsland, gevolgde praktijk.

Op beide niveau's worden de kandidaten getoetst met betrekking tot hun vaardigheid in het luisteren naar (en begrijpen natuurlijk) en het spreken met een anderstalige, hier dus met een Nederlandstalige, en in het lezen en het schrijven van een tekst in de betrokken taal. Het verschil in het kennisniveau van de twee examens en het waarom ervan komen in de brochure uitvoerig aan de orde. Het komt er, in het kort gezegd, op neer, dat men zich met de kennis van de Basismodul in minder en in eenvoudiger situaties zal kunnen redden dan met het kennisniveau van het Certificaat Nederlands. Het werkje gaat in bijzonderheden in op de leerstof, die voor het behalen van één van de examens gekend dient te worden. Omdat de beschrijving ervan voor beide niveau's op dezelfde wijze gebeurt, wordt die hier niet nader onderscheiden.

---

\* Enigzins gewijzigde en van noten voorziene versie van een voordracht, gehouden op de jaarvergadering van de "Fachvereinigung Niederländisch e.V." in Bocholt op 13 mei 1987.

(1) Certificaat Nederlands, uit de serie "Vreemde talen in de volwasseneneducatie, Best.nr. 1101, Deutscher Volkshochschul-Verband, Pädagogische Arbeitsstelle, Bonn/Frankfurt 1986, Holzhausenstraße 21, 6000 Frankfurt/M. 1

Uitgangspunt voor de beschrijving van de leerstof voor beide kennisniveau's waren, goed beschouwd, de volgende twee vragen:

1) Wat wil je met de vreemde taal kunnen doen? en

2) Wat moet je daar concreet voor weten?

Eerst de vraag: Wat wil je met de vreemde taal kunnen doen?

Men heeft drie groepen van wensen onderscheiden, drie groepen van doelstellingen, die in z.g. catalogen zijn ondergebracht, en die de volgende titels meegekregen hebben:

A: Sociale kontakten; B: Onderwerpen; C: Teksten.

De catalogen zijn verder onderverdeeld in paragrafen en subparagrafen. Catalogoog A is onderverdeeld in totaal 8 paragrafen, waarvan we er enige noemen, namelijk de paragraaf "Leggen en instandhouden van sociale kontakten", verder "Verloop van het gesprek", "Een standpunt innemen", en "Gevoelens en stemmingen".

De catalogoog B behandelt de onderwerpen of thema's, waarmee de leerder in een dergelijk contact of op een andere wijze, b.v. in krant of op de tv, geconfronteerd kan worden. Ze zijn in 9 paragrafen, meestal uit subparagrafen bestaande, ondergebracht. Als voorbeeld noemen we hier paragraaf 1 "Persoonlijke gegevens", die nader gedifferentieerd worden in "Naam, adres, burgerlijke staat" enz. Paragraaf 6 hier heeft als titel "Eten en drinken", waarin men weer onderscheid maakt tussen "Eet- en drinkgelegenheden", en "Etenswaren, dranken, roken".

Voor het Certificaat zijn speciale subparagrafen bedoeld die, zoals b.v. in de woordenlijst, ook typografisch, door schuine druk, in het oog springen. Zo geeft b.v. paragraaf 9 met als titel "Onderwerpen van algemeen belang" in subparagrafen de items "Politiek, sociale en economische problemen", naast "Grondwet, regering". Het is duidelijk, dat de mogelijkheden, om zich op dat gebied in een vreemde taal te kunnen uiten, zeker niet voor de kandidaten van de Basismodul zijn weggelegd.

Catalogoog C somt onder de titel "Teksten" een aantal soorten authentieke teksten op, die de leerder moet kunnen lezen of als luisteraar moet kunnen begrijpen. Daaronder bevinden zich voor de Basismodul o.a. "Privé of semi-officiële brieven, reclame, spijksaarten" - deze moet men dus kunnen lezen - en "Gesprekken uit het dagelijkse leven, privé telefoongesprekken" - die moet men dus als luisteraar kunnen begrijpen. Voor het Certificaat komen daar o.a. nog bij "Verlagen, gebruiksaanwijzingen, informatiemateriaal t.b.v. het toerisme" waarvoor leesvaardigheid en "Hoorspelscènes en reclame", waar de nodige luistervaardigheid voor vereist wordt.

Tot zover de analyse en de inventarisatie van de wensen van de gemiddelde volwassene, die zich in een vreemd land in de taal, daar gesproken, wil kunnen redden.

Dat was de theoretische benadering, nu de praktische toepassing en invulling. Die kunnen we in de volgende boven al gestelde vraag

verwoorden en samenvatten:

"Wat moet je concreet kennen en kunnen, om je in de geschetste gevallen te kunnen redden?"

Het antwoord op deze vraag noemt de brochure de "linguïstische realisering". Bij de uitwerking hiervan beperkt ze zich tot de catalogen A en B, dus die van de "Sociale kontakten" en die van de "Onderwerpen". De brochure sluit hierbij catalogus C, "Teksten" uit, en wel om de eenvoudige reden, dat die "Teksten" geen realisering meer nodig hebben, omdat ze er al zijn, en wel in authentieke vorm!

Om een indruk te krijgen van de gevolgde werkwijze geef ik in het volgende de invulling weer van de boven onderscheiden en behandelde paragrafen en subparagrafen.

Zo geeft Catalogoog A, paragraaf 1 "Leggen en instandhouden van kontakten", subparagraaf "Iemand aanspreken en de reactie erop" de realisering: "Pardon/sorry meneer" en de reactie: "Wie?", "Ik?" Paragraaf 2 uit dezelfde catalogoog, getiteld "Verloop van het gesprek" geeft onder de subparagraaf "Gesprek inleiden/onderbreken" de taaluitingen "Zeg Piet, weet je dat het al laat is?" De paragraaf "Een standpunt innemen" geeft b.v. onder de subparagraaf "Onzekerheid tot uitdrukking brengen" de formules "Misschien is het morgen mooi weer" en "Het kan wel, maar ... ". Bij het linguïstisch realiseren van de "Gevoelens en stemmingen" worden die taaluitingen gegeven, die b.v. sympathie of antipathie, een wens, vreugde en dgl. tot uitdrukking brengen, zoals b.v. "Dat is leuk", "Ik wens je veel succes", "Wat is dat leuk".

Catalogoog B, die van de onderwerpen, is ook, het werd al gezegd, in paragrafen en subparagrafen onderverdeeld. Ook hieruit wil ik enkele voorbeelden van de linguïstische realisering geven. Zo staat hier onder paragraaf 1 "Persoonlijke gegevens" de subparagraaf "Naam, adres, burgerlijke stand enz." de vraag "Wat is uw naam?" en "Hoe heet u?" verder "Waar bent u geboren?". Onder paragraaf 6 "Eten en drinken" valt o.a. de subparagraaf "Eet- en drinkgelegenheden". Hier vindt men opgenomen woorden als "café-restaurant, eten, ontbijten, ober, betalen, rekening". Ze kunnen binnen het behandelde onderwerp niet gemist worden, omdat het handelings, personen of zaken betreft, die er een integrerend deel van zijn. Hier wordt weer wat alleen voor de certificaatcandidaat is met een schuine, wat ook voor de kandidaten voor de Basismodul bedoeld is met een gewone letter aangegeven.

Ik hoop met bovenstaande voldoende aangegeven te hebben, wat de bedoeling en de werkwijze van de samenstellers van de brochure geweest zijn.

In de catalogen zijn veel woorden en uitdrukkingen opgenomen, waarmee de leerder in staat is om veel, van wat hij wil kenbaar maken, tot uitdrukking te brengen. Daarmee is echter niet aan de behoeften van de gemiddelde leerder voldaan. De op grond van de catalogen samengestelde lijst heeft men derhalve aangevuld met een aantal an-

dere woorden. Het zo tot stand gebrachte register bevat nu woorden, "die in een gevarieerde context gebruikt kunnen worden" verder woorden, "die voor de zeer eenvoudige beschrijving van een zaak of een situatie beslist noodzakelijk zijn" en "woorden, die bij beschrijving en definitie een adequate differentiëring op preciezere informatie mogelijk maken".(2) De gealfabetiseerde woordenschat beslaat een kleine honderd bladzijden van de brochure en bevat dus al de woorden, waarvan de beheersing door de kandidaten voor beide examens of voor één ervan verondersteld wordt.

Naast woordkennis dienen ook de structuren gekend te worden, waarin de losse woorden gebruikt worden en functioneel zijn. M.a.w.: de leerder moet in de buitenlandse taal voor een moedertaalspreker verstaanbare zinnen kunnen produceren. De brochure geeft daarvoor een lijst met syntactische structuren, die voor de Basismodul vereist zijn met een uitbreiding ervan voor certificaatcandidaten.

In dit register worden achtereenvolgens de gewoonlijk in de grammatica of syntaxis behandelde categorieën opgesomd. We noemen hier als voorbeelden het werkwoord, het naamwoord, het bijwoord. Een relatief gedetailleerd beeld wordt gegeven van de woordvorming, waarvan o.a. de samenstellingen en afleidingen deel uitmaken.

De nadere uitwerking bij het werkwoord geeft niet alleen de verschillende persoonsvormen, maar ook de vormen van de verschillende tijden, van de lijdende en gebiedende wijzen. Bij het naamwoord worden het zelfstandig naamwoord en het bijvoeglijk naamwoord onderscheiden en de daarvoor geldende vormen en gebruiksmogelijkheden. Bij het persoonlijk voornaamwoord tenslotte worden de diverse beklemtoonde en onbeklemtoonde vormen opgenomen, die door de Nederlandstalige gebruikt worden. Dat daarbij en bij de andere behandelde verschijnselen de traditionele Nederlandse terminologie gebruikt is, lijkt mij een niet verwerpelijke handelwijze.

De catalogen A en B staan niet los van elkaar, maar vormen binnen het leerproces en in de praktijk van het taalgebruik een eenheid. Hiermee worden we in de brochure geconfronteerd in een hoofdstuk, dat de samenhang ervan wil aantonen, voorzover die is "gebaseerd op voorbeelden van specifieke situaties".(3)

Deze worden dan o.a. gesitueerd op straat, in een winkel, op de bank, in een hotel, en wel in de vorm van een soort rollenspel. Hierin worden telkens twee, eventueel meer, personen ten tonele gevoerd, die op elkaar reageren, b.v. in een vraag-antwoordspel. Overbodig te zeggen, dat dergelijke leer- en oefenstof aan de docent en leerders stimulansen te over bieden om de lessen op een vruchtbare wijze te

---

(2) id. p. 81

(3) id. p. 188

doen verlopen. Dat was iets over de leerstof en presentatie ervan.

Tot besluit geeft de brochure een voorbeeldtoets voor de beide examens, waarin de omschreven leerstof is verwerkt. De bedoeling hiervan is om de leerder en de opleider in staat te stellen enig inzicht te krijgen in de omvang van de verworven kennis. Daar de toetsen in principe voor de beide kennisniveau's niet van elkaar verschillen en het te verwachten is, dat het niveau van het Certificaat het meest gevraagd zal worden, zullen we ons beperken tot een beschrijving van de toets voor het Certificaat.

De toetsontwikkelaars putten de motivering voor hun werk uit de ervaring, dat, zoals de betreffende brochure het formuleert, "een deel van de leerders in de volwasseneneducatie ook de mogelijkheid verwacht, om de verworven vaardigheden in de vreemde taal via een gestandaardiseerd centraal samengesteld en objectief beoordeeld examen te laten testen".(4) De hier geformuleerde theoretische uitgangspunten "gestandaardiseerd, centraal samengesteld" en "objectief beoordeeld" zijn tegenwoordig wel zo algemeen aanvaard, dat er hier wel niet verder op ingegaan behoeft te worden.

Hoe ziet zo'n toets er nu uit? De examensopgave bestaat uit een schriftelijk en uit een mondeling gedeelte; het eerste wordt groepsgewijze afgenomen en kreeg de naam "groepstest"; het tweede is niet groepsgewijs ingericht en heeft de naam "individuele test" meegekregen. Het eerste is bedoeld om de "lees-, luister- en schrijfvaardigheid" te testen, het tweede om de "spreekvaardigheid" aan een onderzoek te onderwerpen. Het examen valt in vier onderdelen uiteen.

De leesvaardigheidstoets bestaat uit het beantwoorden in meerkeuzevorm van een aantal vragen over of naar aanleiding van een aantal, en wel "ten hoogste vijf teksten met een totale lengte van maximaal 1000 woorden".(5) Het zijn authentieke teksten, d.w.z. teksten die, zoals de brochure zegt, "door moedertaalsprekers als typisch beschouwd worden".(6) Ze mogen woorden bevatten die weliswaar niet in de certificaatswoordenschat zijn opgenomen, maar waarvan de betekenis o.a. door voetnoten of uit de tekst zelf duidelijk is.(7)

De schrijfvaardigheidstest bestaat uit het schrijven van een brief. De aanleiding ervan wordt kort aangegeven. Er worden 5 items genoemd, aan de hand waarvan een tekst van omtrent 100 woorden dient te worden opgesteld.(8)

De luistervaardigheidstest bestaat uit twee gedeelten. Deel A is een op cassette ingesproken tekst, "waarbij twintig schriftelijke uitingen

---

(4) id. p. 198

(7) id. p. 204

(5) id. p. 204

(8) id. p. 206

(6) id. p. 205

gegeven worden, die door de kandidaten als juist/onjuist moeten worden beoordeeld".(9) Deel B omvat "op cassette weergegeven korte mededelingen met telkens een vierledige meerkeuze-opgave".(10)

Een vierde schriftelijke toets is bedoeld om de kennis van de woordenschat en van de syntactische structuren te kunnen toetsen. De kennis en de toepassing hiervan zijn, "geen zelfstandige leerdoelen in de zin van de complexe linguïstische vaardigheden".(11) Woordenschat en syntactische structuren zijn dus geen leerdoelen op zich, zoals b.v. de leesvaardigheid, maar eerder hulpmiddelen om de linguïstische vaardigheden mogelijk te maken. De toetsen dienen er dan ook voor "om het beoordelen van de productieve prestaties bij de onderdelen spreekvaardigheid en schrijfvaardigheid althans voor een deel van formele criteria te ontlasten".(12) Er wordt dus blijkbaar wel verwacht, dat de kandidaat echt Nederlands spreekt, en niet brabbelt!

De woordenschat en de structuren worden in een aantal aan het leerdoel beantwoordende toetsen getest. Ze omvatten in totaal 60 items, waarvan er vijftien invulopgaven en vijfenveertig vierledige meerkeuze-opgaven zijn. Ten minste veertig opgaven liggen op het gebied van de syntactische structuren. Tot zover het schriftelijke examen.

Het individuele mondelinge examen bestaat uit twee delen, deel A en deel B. Deel A draagt als titel "aan situaties gebonden opgaven", deel B heet "geleid gesprek".(13) In het eerste deel brengt een inleidende mededeling de kandidaat op zijn gemak en leidt hem in de situatie in. Daarna worden vijf opgaven gegeven. Ze bestaan uit het omschrijven van een praktische situatie, een vraag of een mededeling erover. De kandidaat dient nu adequaat te kunnen reageren.

In het in deel B opgenomen geleide gesprek wordt aan de kandidaat gelegenheid gegeven om met de twee examinatoren van gedachten te wisselen over bepaalde, in het dagelijkse leven voorkomende thema's. Ze zijn in de reeds eerder beschreven catalogen opgenomen en behoeven dus geen verdere explicatie.

Als laatste punt is in de brochure de beoordeling van de resultaten van het examen besproken. Het komt erop neer, dat de afzonderlijke toetsen worden gewaardeerd met een aantal punten. Deze worden opgeteld en beslissen over het al dan niet geslaagd zijn van de kandidaat. Deze is geslaagd, als hij zowel bij de groeps- als bij de individuele test 60% van het totale aantal te behalen punten heeft gescoord.(14)

---

(9) id. p. 207

(12) *ibid.*

(10) *ibid.*

(13) id. p. 211

(11) id. p. 209

(14) id. p. 215 *vlgg.*